

4.3.2013

Valtiovarainministeriö

PL28

00023 Valtioneuvosto

RANTASALMEN KUNNAN LAUSUNTO KUNTARAKENNELAKILUONNOKSESTA

Valtiovarainministeriö on lähettänyt 22.11.2012 lausuntopyynnön kuntarakennelakiluonnoksesta. Lausunto pyydetään toimittamaan valtiovarainministeriölle viimeistään 7.3.2013 mennessä.

Rantasalmen kunta toteaa lausuntoon seuraavaa:

1. Yleistä

Kuntarakenneuudistuksen toteuttamista koskevat säännökset esitetään sisällytettäväksi kuntajakolakiin. Tämä sen vuoksi, koska uudistuksen kannalta keskeiset säännökset muun muassa kuntajaon kehittämisen tavoitteista, kuntajaon muuttamisen edellytyksistä ja kuntien yhdistymisen valmistelusta, päätöksenteosta sekä toteuttamisesta sisältyvät nykyisin kuntajakolakiin. Samalla lain nimike tulisi muuttamaan kuntajakolaista sen sisältöä paremmin kuvaavaksi kuntarakennelaiksi.

Rantasalmen kunta pitää sinänsä hyvänä, että kun esitys kuntarakennelaiksi on tehty, niin kunnille on varattu mahdollisuus antaa ehdotuksesta lausunnot ennen lain hyväksymistä. Mikäli laki kuitenkin tulee voimaan annetussa aikataulussa, on selvää, että lausuntojen mahdollisuus tulla huomioituksi on rajallinen. Rantasalmen kunta pitäytyy tässä lausunnossaan kommentoimaan ensisijaisesti lakiehdotusta yleisesti ja toissijaisesti mahdollisia lain vaikutuksia Rantasalmen kunnassa tehtäviin toimenpiteisiin.

Kahden mittavan uudistuksen (kuntarakenteiden muuttaminen ja sosiaali- ja terveystalvveluiden muuttaminen) samanaikainen läpivieminen ei ole mahdollista. Vaikka uudistuksilla on yhteneväisiä tavoitteita, niin keinot niiden saavuttamiseen ovat erilaisia. Vaikka kuntarakenneuudistus on joiltakin osin tarpeellinen, niin sitäkin tärkeämpänä pidämme sosiaali- ja terveystalvveluiden rakenteita koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta, jossa linjataan mahdollisimman pitkälle tulevaisuuteen kestävä toimintamalli.

Kuntarakenneuudistuksen etenemisessä on koko ajan arvioitava kolmea isoa kysymystä, jotka ovat kansanvallan periaate, peruspalvelujen turvaaminen ja kuntien tehtävien rahoitus. Kuntarakennelakiluonnos käsittelee ainoastaan kuntien yhdistymiseen tähtäviä toimenpiteitä.

Rantasalmen kunta on antanut edellisen lausuntonsa kunta- ja palvelurakenneuudistukseen liittyen 29.3.2012. Rantasalmen kunta toteaa tässä yhteydessä, että se pitäytyy edellisessä lausunnossa antamiinsa vastauksiin sekä painottaa, että sen mielestä ei ole tarkoituksenmukaista eikä tarvetta tehdä kuntajakoselvitystä, ainakaan ennen kuin sosiaali- ja terveystalouden uudistamisesta on riittävät päätökset.

2. Selvitysvelvollisuudesta, selvityspennoista (mukaan lukien poikkeusperusteista) ja selvitysvelvollisuuden sisällöstä

Peruspalvelujen järjestämiseen tarvitaan vahva peruskunta. Kunnan koko ja palveluyksikkö ovat kuitenkin eri asioita. Kuntauudistuksella tavoiteltavat hyödyt ovat myös erilaisia väestöltään ja elinkeinoelämältään kasvavilla kuin taantuvilla alueilla. Näin ollen kuntien sovittaminen samanlaiseen muottiin ei ole perusteltua.

Rantasalmen kunta toteaa, että selvityspennoisten sisällyttäminen lakiin esitettyssä muodossa ei ole tarkoituksenmukaista ja siten ne tulee tarpeettomana poistaa.

Rantasalmen kunta toteaa myös, että kunnille ei tule säätää lakisääteistä velvollisuutta selvityksiin. Kunnalliseen itsehallintoon kuuluu jo nyt jatkuva uudistaminen ja kunnan hallinnon ja palvelujen kehittäminen. Selvitysvelvollisuus on tarpeeton ja vaatii huomattavaa lisäresursointia yhteiskunnan varoista. Ei voi johtaa onnistuneeseen lopputulokseen, jos kunnat joutuvat käynnistämään tai toteuttamaan pakonomaisesti lakiluonnoksessa määritellyn selvitystyön, vaikka selvitykseen osallistujat eivät tavoittele kuntaliitosta. Lähtökohtana tulee olla kunnallisen itsehallinnon perusteiden mukaisesti kunnan oma päätös tarpeesta selvittää ja toteuttaa kuntaliitos. Kunta edellyttää, että kuntaliitosselvityksen vaihtoehtona tulisi voida selvittää kuntien välisen kokonaisvaltaisemman yhteistyön mahdollisuudet. Kunnilla tulee myös olla aito mahdollisuus vaikuttaa selvitysalueiden määrittelyyn erilaiset alueelliset olosuhteet huomioon ottaen.

Lakiluonnoksen kriteerit ovat vaikeaselkoisia ja tulkinnanvaraisia. Alueelliset erityispiirteet tulisi ottaa huomioon tehtäessä kuntarakenteisiin muutoksia. Tähän esitetty 20 000 asukkaan väestöpohja on liian mekaaninen. Lakiluonnoksen 4 c §:ssä määritetyt selvityspennoet raja-arvomäärittelyjen osalta ovat edellä olevaan viitaten epäohdonmukaiset. Ne eivät huomioi muun muassa vapaa-ajan asutuksen tai muuttoliikkeen merkitystä alueella. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osalta määritelty 20 000 asukkaan raja-arvo on ristiriidassa esillä olleen sote-työryhmän esityksen kanssa.

Työryhmän näkemys riittävästä väestöpohjasta on 50 000 – 100 000 asukasta. Epäselvää on edelleen mitä palveluja voidaan milläkin väestöpohjalla järjestää tai tuottaa. Nämä ristiriidat kunnallishallinnon kokonaisuudistusta tehtäessä tuovat epätietoisuutta ja hämmennystä. Edelleen 4 c §:ssä määritelty kriteeri alle yksivuotiaiden 50 lapsen määrästä on perusteeton ja tarpeeton, lisäksi se ohjaa perusopetuksen keskittämistä suurimpiin keskuksiin maakunnassa. Rantasalmen kunnan osalta se merkitsisi tulevaisuudessa vaikeuksia perusopetuksen saatavuudelle alueella.

3. Esityksen sisältämistä määräajoista ja menettelystä

Rantasalmen kunta toteaa, että aikataulun asettaminen yhteisesti sovittaville tai laissa määrätyille tavoitteille on sinänsä oikein. Nyt esitetty aikataulu siitä, että selvitykset ovat valmistuneet ja päätösten teko yhdistymisestä on tehty 1.4.2014 mennessä, on liian tiukka. Yhdistymispäätökset eivät voi pohjautua pelkästään teknisiin yhdistymisselvityksiin, vaan jo ennen selvitysvaihetta tulee olla aikaa riittävään tunnusteluvaiheeseen kuntien kesken. Aikataulun osalta on myös ongelmallista, jos tieto sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteista ja valtiosuusmuutoksen sisällöstä ei ole käytettävissä jo tunnusteluvaiheessa, puhumattakaan lopullisia päätöksiä tehtäessä.

4. Valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta

Rantasalmen kunta esittää, että kuntien yhdistymisen tulisi jatkossakin perustua vapaaehtoisuuteen, eikä valtioneuvoston toimivaltaa ole syytä lisätä. Valtioneuvoston toimivalta puuttua erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien itsenäisyyteen ei ole tarkoituksenmukaista, koska kunta ei ole välttämättä omien päätöksiensä johdosta joutunut taloudelliseen ahdinkoon. Kiristyneen talouden syynä voi olla monia kunnasta riippumattomia tekijöitä. Näitä tekijöitä voivat olla valtiosuuksien epäoikeudenmukainen kohdentuminen, valtiosuusleikkaukset ja elinkeinoelämän äkilliset rakennemuutokset. Suomen järjestelmässä perusoikeuksina turvatut sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannukset ovat pääosiltaan kunnallisen päätöksenteon ulottumattomissa.

Ottaen huomioon jo päätetyt valtiosuuksien leikkaukset vuosille 2013-2016, on selvää, että kunnan taloudellista tilannetta koskevat säännökset tulevat täyttymään erittäin monien kuntien kohdalla riippumatta kunnan koosta. Tämä tulee koskemaan myös monia keskuskaupunkeja.

Rantasalmen kunta toteaa kantanaan, että talousperusteiden tiukentaminen ei edistä vahvojen peruskuntien syntymistä. Sen sijaan valtiosuuksien leikkaukset uhkaavat romahduttaa koko kuntakentän talouden.

5. Yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä

Yhdistymisselvitysten kustannuksiin tulee saada valtiolta tuki täysimääräisenä. Selvitysten huolellinen valmisteleminen vaatii huomattavan määrän henkilöresursseja. Selvityksiä on mahdoton tehdä oman työn ohessa varsinkin organisaatioissa, joissa jo perustehtävien resurssit ovat supistettu minimiin.

Rantasalmen kunnan näkemyksen mukaan ns. porkkanarahat tulee säilyttää. Lailla tulee taata pysyvästi, että liitoksen myötä yhdistyvät kunnat eivät menetä liitoksessa valtiosuuksiaan. Yhdistämisavustukset tulee sisällyttää kuntarakennelakiin vähintäänkin luonnoksessa esitetyllä tavalla.

Rantasalmen kunta ei kuitenkaan hyväksy yhdistymisavustusten rahoittamista leikkaamalla kuntien yleistä valtiosuutta.

Rantasalmen kunta toteaa, että siltä osin kuin lakiin tulee vaatimus siitä, että yhdistymisavustuksen saamiseksi edellytetään kuntien tekevän yhdistymisesityksen 1. päivään huhtikuuta 2014, vaatimuksella ei ole vaikutusta rantasalmen kunnan päätöksentekoon.

6. Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti.

Rantasalmen kunta toteaa, että on edelleen hyvin vaikeaa lausua asiasta mitään täsmällistä, kun uudistuksen tilanne on yhä avoin. Palvelurakennetyöryhmän loppuraportti ei myöskään sisältänyt varsinaista esitystä, vaan asian jatkoselvitystä varten, alueelle asetettiin selvityshenkilöt. Selvityshenkilöiden työn määräaika päättyy 28.2.2013 ja se on tämän lausunnon antamiseen nähden liian myöhäinen.

Näkemyksemme mukaan tällä hetkellä on kuitenkin tärkeintä keskittyä sosiaali- ja terveystalouden uudistamiseen. Kuntalaisten on saatava jatkossakin laadukkaat julkiset hyvinvointipalvelut yhdenvertaisesti ja kustannustehokkaasti riippumatta asuinpaikasta. Tulevaisuudessa tulee etenkin erikoissairanhoidon ja perusterveydenhuollon integraatiosta huolehtia. Sosiaalitoimen integraatio erityisesti perusterveydenhuoltoon pitää myös toteuttaa riittävässä laajuudessa. Lähipalvelun käsitettä tulee kirkastaa ja näille palveluille tulisi asettaa myös määrälliset ja laadulliset tavoitteet.

Sosiaali- ja terveystalouden keskeinen ongelma on rahoitusvastuun jakautuminen eri toimijoille. Tämä on otettava tarkasteluun uudistusta tehtäessä. Julkisten hyvinvointipalveluiden rahoitusjärjestelmän on edelleen huomioitava palvelutarpeiden erilaisuus ja olosuhdetekijöistä johtuva palveluiden tuottamisen erilainen kustannusrakenne maan eri osissa. Valtiosuuksilla ja verotulojen tasausjärjestelmällä on jatkossakin varmistettava palvelujen saatavuus kaikkialla.

Rantasalmen kunta toteaa, että Etelä-Savon maakuntaan tulisi ensisijaisesti selvittää mahdollisuus mahdollisimman laajan sote-alueen muodostamiseen. On mahdollista, että maakuntaan ei synny sellaisia kuntakokonaisuuksia, jotka yksin voisivat ottaa vastattavakseen uuden integroidun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämis- ja rahoitusvastuun ainakaan erikoissairaanhoidon osalta.

7. Lopuksi

Rantasalmen kunta ei vastusta palvelurakenteen uudistamista, jos sillä voidaan varmistaa oman alueen asukkaille nykyistä paremmat ja kustannustehokkaammat palvelut. Nyt nähtävillä olevan rakenneuudistuksen keskittämiskehitystä vauhdittavat tavoitteet eivät ole saaneet kuntaa vakuuttuneeksi tästä.

Rantasalmen kunnan ja sen asukkaiden tulevaisuuden kannalta sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden ja laadun turvaaminen sekä kustannusten nousun hillitseminen on kaikkein tärkein asia. Vasta näiden kysymysten jälkeen on tarpeen ratkaista, minkälaisella kuntarakenteella on varauduttava tulevaisuuteen.

RANTASALMEN KUNTA

Jussi Tynkkynen
kunnanhallituksen
puheenjohtaja

Kristiina Järvenpää
kunnanjohtaja